

Wymagania edukacyjne dla klas I – III w podstawowych działach nauczania w ramach zakresu programowego obowiązującego w poszczególnych klasach

Uczeń na ocenę:

Dział nauczania	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
I. W zakresie czytania (analizy i interpretacji) tekstów literackich i innych dzieł sztuki /na poziomie podstawowym/	<ul style="list-style-type: none"> - zna utwory literackie i inne teksty kultury wskazane w podstawie programowej, - zna podstawowe wyznaczniki epok literackich, - rozróżnia rodzaje i podstawowe gatunki literackie, - czyta ze zrozumieniem, tzn. rozumie tekst na poziomie dosłownym i przenośnym, - swoimi słowami opowiada (streszcza, parafrazuje) czytany utwór, - rozpoznaje cechy gatunkowe i kompozycję tekstu, - określa tematykę, wskazuje główne wydarzenia i bohaterów, - określa nadawcę i odbiorcę dzieła, - wyjaśnia tytuł utworu - wskazuje podstawowe środki stylistyczne (porównania, epitety, metafory), - wykorzystuje podstawowe konteksty 	<ul style="list-style-type: none"> - jak na ocenę dopuszczającą, a ponadto: - czyta utwory literackie ze zrozumieniem ich przesłania, - nazywa wartości i postawy obecne w utworze, - dostrzega sensy najistotniejsze w utworze, - rozpoznaje podstawową funkcję dzieła (np. moralizatorską), - podejmuje próbę interpretacji tekstów literackich i innych tekstów kultury wskazanych podstawie programowej, - porównuje utwory literackie i dzieła innych sztuk - dostrzega w utworze wartości charakterystyczne dla epoki, - dostrzega etyczne i estetyczne wartości dzieła, - określa wątki, motywy w utworze, - formułuje hipotezy interpretacyjne przy pomocy nauczyciela, - określa funkcję podstawowych środków stylistycznych w tekście, - wykorzystuje konteksty do interpretacji utworu (odnajduje echa poglądów filozoficznych, dostrzega obecność toposów 	<ul style="list-style-type: none"> - jak na ocenę dostateczną, a ponadto: - podejmuje samodzielną interpretację wiersza na podstawie jego analizy, - rozpoznaje znaki tradycji (judaistycznej, antycznej, chrześcijańskiej, staropolskiej itp.), - dostrzega wartości stylistyczne środków językowych (słownikowych, frazeologicznych) występujących w wierszu, - określa funkcję występujących w dziele tematów, toposów, motywów, - dostrzega dialogowość kultury, - interpretuje dzieła sztuki reprezentujące różne style i konwencje, - rozpoznaje podstawowe wyróżniki 	<ul style="list-style-type: none"> - jak na ocenę dobrą, a ponadto: - interpretuje utwór, sytuując go w różnych kontekstach (np. historycznym, kulturowym, literackim), - przedstawia uniwersalny sens motywów biblijnych i mitologicznych wykorzystywanych przez poetów współczesnych, - na podstawie czytanych utworów określa funkcję toposów antycznych w kulturze współczesnej 	<ul style="list-style-type: none"> - jak na ocenę bardzo dobrą, a ponadto: - samodzielnie i wnikliwie analizuje i interpretuje teksty kultury, - wskazuje różne możliwości interpretacyjne tekstu literackiego i innego dzieła sztuki

	do interpretacji utworu (czas powstania, informacje o autorze, powiązania z historią)	antycznych i biblijnych oraz inne nawiązania kulturowe)	kodu innych niż literackie dziedzin sztuki w zakresie niezbędnym do odbioru dzieł (np. plastycznych, teatralnych, filmowych)		
I. W zakresie czytania (analizy i interpretacji) tekstów literackich i innych dzieł sztuki /na poziomie rozszerzonym: obowiązują wymagania z poziomu podstawowego, a ponadto wskazane obok/	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje dominantę kompozycyjną wiersza, - rozpoznaje konwencję literacką dzieła i jego styl 	<ul style="list-style-type: none"> - jak na ocenę dopuszczającą, a ponadto: - formułuje hipotezy interpretacyjne samodzielnie, Wskazuje główne cechy poetyki i określa ich funkcję (kreację podmiotu lirycznego i adresata, formę podawczą, sytuację liryczną, ukształtowanie języka artystycznego itp.), - w utworach poetów współczesnych odnajduje nawiązania kulturowe do tradycji (np. antycznej, średniowiecznej itd.) 	<ul style="list-style-type: none"> - jak na ocenę dostateczną, a ponadto: - samodzielnie interpretuje czytane wiersze, odwołując się zarówno do ich treści, jak i i poetyki, - interpretuje wiersze współczesne w kontekście tradycji biblijnej, antycznej, średniowiecznej itp., - rozpoznaje charakterystyczne dla danej epoki cechy języka i stylu czytanych utworów, - porównuje antyczne, biblijne i współczesne rozumienie tragizmu ludzkiego losu, - dostrzega strukturę artystyczną dzieła 	<ul style="list-style-type: none"> - jak na ocenę dobrą, a ponadto: - wskazuję funkcję (ideową i kompozycyjną) aluzji literackiej i znaku kulturowego (np. biblijnego, antycznego), - wyjaśnia, dlaczego archetypy, mity i toposy greckie (śródziemnomorskie) są wspólnym językiem kultury europejskiej, - komentuje sposób odwoływania się poetów współczesnych do tradycji kulturowej, 	<ul style="list-style-type: none"> - jak na ocenę bardzo dobrą, a ponadto: - samodzielnie wybiera do lektury pozycje, które stanowią kontekst dla tekstów kultury z podstawy programowej, - potrafi wskazać i skomentować zależności między różnymi aspektami tekstów literackich i innych dzieł sztuki, - samodzielnie i wnikliwie przeprowadza analizę i interpretację porównawczą utworów
II. W zakresie	<ul style="list-style-type: none"> - czyta tekst ze zrozumieniem, tzn. 	<ul style="list-style-type: none"> - jak na ocenę dopuszczającą, a ponadto: 	<ul style="list-style-type: none"> - jak na ocenę dostateczną, 	<ul style="list-style-type: none"> - jak na ocenę dobrą, a ponadto: 	<ul style="list-style-type: none"> - jak na ocenę bardzo dobrą,

<p>czytania tekstu nieliterackiego (publicystycznego, naukowego) /na poziomie podstawowym/</p>	<p>rozumie znaczenia słów, zdań, akapitów, całości, - wskazuje wykorzystane (przywołane) w tekście argumenty, - określa nadawcę i adresata tekstu, - znajduje w tekście potrzebne informacje, odtwarza je i przetwarza (porządkuje, wykorzystuje do rozwiązania problemu, wskazuje przyczyny i skutki, - odróżnia występujące w tekście informacje od opinii</p>	<p>- wyodrębnia tezę (główną myśl) całego tekstu lub jego fragmentu, - rozpoznaje zasadę kompozycyjną tekstu, - określa główną funkcję tekstu, - rozpoznaje charakterystyczne cechy języka i stylu tekstu, - nazywa najważniejsze środki językowe występujące w tekście i określa ich funkcję, - określa cechy gatunkowe tekstu (np. eseju, recenzji, reportażu)</p>	<p>a ponadto: - określa różne funkcje tekstu</p>	<p>- rozpoznaje zasadę kompozycyjną tekstu i określa jej funkcję, - określa, jaki jest związek języka i stylu tekstu z jego funkcją</p>	<p>a ponadto: - czyta ze zrozumieniem teksty filozoficzne, teoretyczno-literackie i językoznawcze, - potrafi wskazać cechy eseju i felietonu oraz wykorzystuje je, interpretując wybrane przykłady tych gatunków</p>
<p>III. W zakresie tworzenia wypowiedzi pisemnych /na poziomie podstawowym/</p>	<p>- pisze dłuższy tekst, przestrzegając podstawowych zasad organizacji poznanych form wypowiedzi (rozprawki, recenzji, referatu, interpretacji utworu literackiego lub jego fragmentu, sprawozdania), - redaguje noty biograficzne wskazanych autorów, - samodzielnie sporządza przejrzyste notatki z lekcji i pracy własnej, - dostosowuje formę do tematu wypowiedzi, - poprawia błędy językowe i stylistyczne,</p>	<p>- jak na ocenę dopuszczającą, a ponadto: - wprowadza w sposób celowy do swoich wypowiedzi podstawowe cechy tekstu popularnonaukowego lub publicystycznego, - opracowuje redakcyjnie tekst (wprowadza celową kolejność podawania informacji, dokonuje adiustacji tekstu, segmentuje go, stosuje wyróżnienia graficzne, - doskonalą język, styl, kompozycję, - stosuje podstawowe terminy z historii i teorii literatury, nauki o języku, najważniejsze terminy z zakresu sztuk pięknych,</p>	<p>- jak na ocenę dostateczną, a ponadto: - redaguje własną wypowiedź zgodnie z cechami gatunku i zamierzoną funkcją tekstu, - pisze pracę na wskazany temat, poprawnym językiem literackim, w formie dostosowanej do tematu, o wyrazistym zamyśle kompozycyjnym, - pisze własną, poprawnie zredagowaną recenzję ostatnio przeczytanej książki, obejrzanego</p>	<p>- jak na ocenę dobrą, a ponadto: - pisze pracę na temat poznanych utworów literackich, uwzględniając konteksty kulturowe i filozoficzne oraz powiązania literackie, - podejmuje próbę napisania eseju</p>	<p>- jak na ocenę bardzo dobrą, a ponadto: - analizuje temat z dużą erudycją, - rozpoznaje znaki kultury, - wywodzi pogłębione wnioski, - doskonale odczytuje idee utworu, - dostrzega funkcjonowanie dzieła w kulturze</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - pisze przejrzystą, komunikatywną pracę na temat zagadnień związanych z omawianym materiałem kulturowym, - wykazuje się podstawową wiedzą o omawianych utworach, tekstach, gatunkach literackich, zjawiskach kulturowych 	<ul style="list-style-type: none"> - świadomie (celowo) streszcza, parafrazuje, cytuje, komentuje teksty, - przekształca tekst pisany: skraca lub rozwija, - formułuje i uzasadnia opinie, - przedstawia (komentuje) własne przeżycia wynikające z kontaktów z literaturą i sztuką, - pisze z dbałością o estetykę wypowiedzi 	filmu, spektaklu teatralnego		
<p>III. W zakresie tworzenia wypowiedzi pisemnych /na poziomie rozszerzonym: obowiązują wymagania z poziomu podstawowego, a ponadto wskazane obok/</p>	<ul style="list-style-type: none"> - redaguje krótka recenzję krytyczną i recenzję zachęcającą innych do lektury, - przedstawia różne fazy powstawania reportażu (zbieranie materiałów, rozmowy z ludźmi, poszukiwanie formuły tekstu), - wyjaśnia, na czym polega specyfika pracy dziennikarza: prasowego, radiowego, telewizyjnego, - zachowuje procedurę pisania pracy na temat literatury i kultury: gromadzi i selekcjonuje materiał 	<ul style="list-style-type: none"> - jak na ocenę dopuszczającą, a ponadto: - podejmuje próbę napisania reportażu na wskazany przez nauczyciela temat - zachowuje procedurę pisania pracy na temat literatury i kultury: hierarchizuje argumenty, formułuje hipotezy i wnioski, - buduje dłuższą wypowiedź na temat wartości ideałów epok minionych dla współczesnego człowieka – uzasadnia swoje sądy, odwołując się do różnych tekstów kultury 	<ul style="list-style-type: none"> - jak na ocenę dostateczną, a ponadto: - formułuje własne hipotezy interpretacyjne (w związku z interpretacją utworu literackiego) 	<ul style="list-style-type: none"> - jak na ocenę dobrą, a ponadto: - pisze reportaż na samodzielnie wybrany temat – ważny dla środowiska, w którym żyje, - zbiera materiały do reportażu, wykorzystując różne źródła informacji 	<ul style="list-style-type: none"> - jak na ocenę bardzo dobrą, a ponadto: - zna i rozumie zjawiska z zakresu literatury i innych dziedzin kultury, potrafi krytycznie odnieść się do nich w wybranej przez siebie pisemnej formie,
<p>IV. W zakresie tworzenia wypowiedzi ustnych</p>	<ul style="list-style-type: none"> - buduje kilkuzdaniową wypowiedź na zadany temat – utrzymaną we właściwym stylu, - tworzy wypowiedź stosowną i skuteczną: posługuje się 	<ul style="list-style-type: none"> - jak na ocenę dopuszczającą, a ponadto: - uczestniczy w dialogu, dyskusji, debacie klasowej, broniąc swojego stanowiska, 	<ul style="list-style-type: none"> - jak na ocenę dostateczną, a ponadto: - ujmuje swoje sądy i przemyślenia w formę dłuższej, 	<ul style="list-style-type: none"> - jak na ocenę dobrą, a ponadto: - wypowiada się na temat literatury i sztuki poznawanych epok, w sposób jasny, 	<ul style="list-style-type: none"> - jak na ocenę bardzo dobrą, a ponadto: - posługuje się stosownym i nacechowanym stylem,

/na poziomie podstawowym/	polszczyzną literacką, używa językowych form grzecznościowych, unika agresywności i brutalizacji wypowiedzi, - poprawnie formułuje argumenty	- publicznie zabiera głos, właściwie komponując wystąpienie, - wypowiada swoje oceny i opinie, np. na temat wartości i atrakcyjności czytanych dzieł, - formułuje własne sady, uzasadnia je, - przedstawia własne refleksje i wnioski pod wpływem lektury utworów	uporządkowanej wypowiedzi, - stosuje zasady kultury wypowiedzi, - wygłasza krótkie referaty, wykorzystując wiadomości z gimnazjum oraz nowe – z podręcznika i innych źródeł naukowych	komunikatywny, w miarę płynny, - dba o dykcję, intonację	funkcjonalizuje wypowiedź, - wykorzystuje bogate słownictwo
IV. W zakresie tworzenia wypowiedzi ustnych /na poziomie rozszerzonym: obowiązują wymagania z poziomu podstawowego, a ponadto wskazane obok/	- dostrzega elementy manipulacji językowej	- jak na ocenę dopuszczającą, a ponadto: - publicznie zabiera głos, stosując podstawowe zasady retoryczne	- jak na ocenę dostateczną, a ponadto: - buduje wypowiedź z wyraźnym punktem wyjścia, przemyślaną argumentacją i jasno wyłożonym wnioskiem	- jak na ocenę dobrą, a ponadto: - wypowiada się na temat literatury i sztuki poznawanych epok, używając niektórych terminów i pojęć specjalistycznych	- jak na ocenę bardzo dobrą, a ponadto: - stosuje odpowiednie środki językowe i retoryczne, - dobrze planuje i wykorzystuje czas
V. W zakresie wiedzy o języku /na poziomie podstawowym/	- rozumie akt komunikacji językowej z umiejętnością wskazania jego składników: nadawcy, odbiorcy, kodu, komunikatu i kontekstu, - rozpoznaje różne modele komunikacji językowej (tradycyjnej –	- jak na ocenę dopuszczającą, a ponadto: - rozpoznaje funkcję informatywną, poetycką, ekspresywną, impresywną, - rozpoznaje w tekstach różne odmiany stylizacji: archaizację, dialektyzację, kolokwializację oraz określa ich funkcję, - rozpoznaje słownictwo emocjonalne i neutralne,	- jak na ocenę dostateczną, a ponadto: - analizuje znaczenia słów staropolskich i poszukuje znaczeń współczesnych, wywodzonych ze staropolskich źródeł, - wskazuje cechy stylu danego tekstu dzięki	- jak na ocenę dobrą, a ponadto: - dostrzega zmiany w modelach komunikacji staropolskiej i współczesnej, - analizuje środki językowe służące opisywaniu wartości,	- jak na ocenę bardzo dobrą, a ponadto: - zna i rozumie pojęcia z wiedzy o języku, - świadomie analizuje język tekstów mówionych i pisanych

	ustnej i pisanej, internetowej), - rozpoznaje w tekstach różne odmiany stylizacji: archaizację, dialektyzację, kolokwializację	- zna granice stosowania słownictwa swobodnego	rozpoznaniu zastosowanych środków stylistycznych - rozpoznaje ironię i jej funkcję w tekście, - zna słownictwo oficjalne i umiejętnie stosuje go w odpowiednich sytuacjach	np. Bóg, człowiek, dobro, prawda, - wskazuje na wartości wskazywane za pośrednictwem oraz na język jako narzędzie wartościowania i źródło poznania wartości, - potrafi wskazać mechanizmy powstawania ironii	oraz rozpoznaje w nich stylizację, - odróżnia błędy językowe od świadomej innowacji językowej
V. W zakresie wiedzy o języku /na poziomie rozszerzonym: obowiązują wymagania z poziomu podstawowego, a ponadto wskazane obok/	- rozpoznaje styl utworu, np. renesansowego, barokowego, romantycznego itd., - dostrzega relacje między obrazem świata a językiem, jakim jest on prezentowany	- jak na ocenę dopuszczającą, a ponadto: - rozpoznaje parafrazę i wskazuje jej wzorzec tekstowy, - dostrzega odmiennosc stylu artystycznego i naukowego, - rozpoznaje mechanizmy nowomowy charakterystyczne dla systemów totalitarnych, - postrzega język jako narzędzie porozumiewania się, - dostrzega odmiennosc stylu artystycznego i naukowego oraz konfrontuje je ze stylem potocznym	- jak na ocenę dostateczną, a ponadto: - dostrzega, że obraz świata jest budowany za pomocą języka, zarówno w literaturze, jak i w komunikacji, - rozpoznaje parodię, trawestację i wskazuje wzorce w literaturze wcześniejszej, - postrzega język jako medium, które pomaga w poznawaniu świata i tworzenia jego obrazu	- jak na ocenę dobrą, a ponadto: - w procesie analizowania języka staropolskiego wskazuje cechy języka, które decydują o jego przynależności do grupy języków słowiańskich, - dostrzega różnorodne sposoby mówienia o wartościach, - postrzega język jako ważny element tożsamości narodowej, regionalnej, środowiskowej	- jak na ocenę bardzo dobrą, a ponadto: - sytuuje polszczyznę na tle innych języków słowiańskich i europejskich, - rozumie znaczenie stylu potocznego dla systemu stylowego polszczyzny oraz jego rolę w komunikacji i tekstach literackich

według Teresy Kosyry-Cieślak, *Przedmiotowy system oceniania na lekcjach języka polskiego w klasach I-III*, STENTOR, Warszawa 2005.
oraz Ewy Jaskólkowej, *Program nauczania języka polskiego „Świat do przeczytania”*, STENTOR, Warszawa 2012.

Świat do przeczytania – lektury w klasach I–III – zakres podstawowy

Obligatoryjne teksty są opatrzone gwiazdką. Obowiązuje bezwzględny wymóg przeczytania 13 dłuższych utworów.

Klasa I

1. Biblia (wybrane psalmy, fragmenty: *Pieśni nad Pieśniami*, *Księgi Hioba*, *Apokalipsy św. Jana*)
2. wybór mitów
3. Sofokles, **Król Edyp**
4. *Dzieje Tristana i Izoldy* (fragmenty)
5. ***Bogurodzica**, *Lament świętokrzyski*
6. ***Jan Kochanowski**, *Pieśni (wybór)*; *Treny X, XVII*; *psalm*
7. Mikołaj Sęp-Szarzyński, *Sonety* (wybór)
8. Miguel Cervantes, *Don Kichote* (fragmenty)
9. Jan Chryzostom Pasek, *Pamiętniki* (fragmenty)
10. William Szekspir, **Makbet**
11. Ignacy Krasicki, satyra *Człowiek i zwierz* lub *Monachomachia* (fragmenty)
12. Adam Mickiewicz, *Romantyczność*; wybrane sonety i inne wiersze
13. Adam Mickiewicz, ***Dziady cz. III**; cz. IV (fragmenty)
14. Adam Mickiewicz, ***Pan Tadeusz**
15. Juliusz Słowacki, wybrane wiersze
16. Juliusz Słowacki, **Kordian**
17. Cyprian Norwid, wybrane wiersze
18. wybrane wiersze poetów XX-wiecznych nawiązujące do tradycji omawianych epok:
Krzysztof Kamil Baczyński, Czesław Miłosz, Zbigniew Herbert, Wisława Szymborska,
Adam Zagajewski, Stanisław Barańczak
19. wybór esejów i tekstów popularnonaukowych

Klasa II

1. Bolesław Prus, ***Lalka**
2. Fiodor Dostojewski, *Zbrodnia i kara*
3. Joseph Conrad, *Jądro ciemności*
4. Stanisław Wyspiański, ***Wesele**
5. Władysław Reymont, *Chłopi* (t. 1)

6. Stefan Żeromski, *Ludzie bezdomni (fragmenty); Przedwiośnie*
7. *Witold Gombrowicz, **Ferdydurke**
8. *Bruno Schulz, **wybrane opowiadanie**
9. Jarosław Iwaszkiewicz, wybrane opowiadanie
10. Zofia Nałkowska, **Granica**
11. Tadeusz Borowski, wybrane opowiadanie
12. Irit Amiel, opowiadanie z tomu *Osmaleni*
13. wybór wierszy z okresu Młodej Polski i dwudziestolecia międzywojennego: Jan Kasprówic, Kazimierz Przerwa-Tetmajer, Leopold Staff, Bolesław Leśmian, Julian Tuwim, Jan Lechoń, Julian Przyboś, Józef Czechowicz, Konstanty Ildefons Gałczyński

Klasa III

1. wybrane wiersze dwudziestowiecznych poetów polskich:
Krzysztof Kamil Baczyński, Czesław Miłosz, Tadeusz Różewicz, Wisława Szymborska, Zbigniew Herbert, Miron Białoszewski, Ewa Lipska, Adam Zagajewski, Stanisław Barańczak
2. Hanna Krall, **Zdążyć przed Panem Bogiem**
3. Gustaw Herling-Grudziński, **Inny świat**
4. Sławomir Mrożek, **Tango**
5. Albert Camus, *Dżuma*
6. Ryszard Kapuściński, *Podróże z Herodotem (fragmenty)*
7. Homilia Jana Pawła II z 2 czerwca 1979 r. wygłoszona na Placu Zwycięstwa w Warszawie
8. wybrane filmy z twórczości polskich reżyserów (np. Krzysztofa Kieślowskiego, Andrzeja Munka, Andrzeja Wajdy, Krzysztofa Zanussiego);

Świat do przeczytania – zakres rozszerzony

1. Biblia (fragmenty Starego i Nowego Testamentu jako konteksty interpretacyjne dla lektury dzieł z innych epok)
2. Horacy, wybrane wiersze
3. Dante Alighieri, **Boska Komedia** (fragmenty)
4. Jan Kochanowski, **Treny** (jako cykl poetycki)
5. Jan Andrzej Morsztyn, wybrane wiersze
6. Daniel Naborowski, wybrane wiersze
7. wybrany wiersz z romantycznej poezji europejskiej
8. Johan Wolfgang Goethe, **Faust** (fragmenty)
9. Juliusz Słowacki, **Fantazy** (fragmenty)
10. Zygmunt Krasiński, **Nie-Boska Komedia**

11. realistyczna lub naturalistyczna powieść europejska (np. Honoriusz Balzac, **Ojciec Goriot**, Emil Zola, **Nana** lub Gustaw Flaubert, **Pani Bovary**)
12. Stanisław Ignacy Witkiewicz, **Szewcy**
13. Maria Kuncewiczowa, **Cudzoziemka**
14. Gustaw Herling-Grudziński, wybrane opowiadanie
15. Michaił Bułhakow, **Mistrz i Małgorzata**
16. Franz Kafka, **Proces**
17. wybór wierszy: Kazimierz Wierzyński, Maria Pawlikowska-Jasnorzewska
18. Witold Gombrowicz, **Dziennik** (fragmenty)
19. Wiesław Myśliwski, **Kamień na kamieniu** (fragmenty)
20. wybrane wiersze dwudziestowiecznych poetów polskich (innych niż wymienieni na poziomie podstawowym)
21. Jan Paweł II, **Tryptyk Rzymski**
22. wybrany esej Mieczysława Jastruna lub Zygmunta Kubiaka poświęcony kulturze antycznej
23. wybrane eseje: Czesław Miłosz, Zbigniew Herbert, Jan Błoński
24. wybrany reportaż autora polskiego
25. wybrane filmy z klasyki kinematografii światowej (np. Ingmara Bergmana, Charlesa Chaplina, Federico Felliniego, Akiry Kurosawy, Andrieja Tarkowskiego. Orsona Wellesa)
26. spektakle teatralne (w tym Teatru TV – przynajmniej jeden w roku)
27. stała lektura gazety codziennej, tygodnika opinii, miesięcznika i kwartalnika.